

drugače, Lilja je imela ves čas izbiro, četudi se je zdelo, da nima drugega izhoda.

Agnosticism scenarija, kljub očitni predstavi krščanskega boga, pa je tisti, ki nekoliko omaja pozitivno misel filma - če je večnost samo igranje košarke z angelskimi krili in si mora gledalec Boga (če je veren) dodati sam, potem ideja o življenjskem trpljenju kot pripravi na večnost obstane na pol poti, na stičišču med filozofijo in teologijo. Zato je film za vernega gledalca zelo sporočilen, neverujoči pa ga lahko razume celo kot razkritje življenjskega nesmisla, saj je večnost brez Boga pravzaprav nesmiselna, »dolgočasna«.

Režiserju je treba priznati izredno prodornost pri soočenju dveh, vse bolj brezbržnih evropskih družb, prenasichene potrošniške, ki preganja osamljenost in zdolgočasnost s perverzijami, in izpraznjene postkomunistične, ki skuša praznino sesute ideologije zapolniti s »turbo uvozom« potrošništva. Čeprav gre v prvi družbi za prenasichenje »duhovne ponudbe«, v drugi pa za duhovno praznino po desetletjih načrtnega odstranjevanja religije, in čeprav imata družbi različno materialno osnovo, sta si neverjetno podobni: brezbržni ljudje, sedeči pred televizorji, ki kljub dobrim težnjam v sebi ostanejo otopeli za bolečino bližnjega, videč le svojo nesrečo.

Glasbo je odlično izbral Nathan Larsona - uvodna oziroma zaključna pesem, ko Lilja obstane na vrhu nadvoza tik pred samomorom, je težkometalna skladba *Mein Herz brennt* (*Moje srce gori*) razvpite nemške skupine Rammstein. Gre pravzaprav za predelavo pravljičice za lahko noč po vzoru priljubljene nemške predstave za otroke *Das Sandmännchen*, v kateri groteskni pevčev glas grozi otrokom, da jim bo s svojim iztrganim gorečim srcem ukradel njihove solze in si napolnil mrzle žile. Pesem pravzaprav razkrije dušo vseh, ki so zlorabljali Liljo (in tudi Volodjo), ozko zazrti le v lastne frustracije.

Sklep

Lilja za vedno je film, ki Božjega usmiljenja kljub »premočnemu realizmu« vendarle ne zanika; z vidika večnosti se pravzaprav konča srečno. S svojim opozarjanjem na brezbržnost, otopelost in sprevrženost sodobne potrošniške družbe ter hkrati s pozitivno idejo vračati zlu dobro nedvomno sporoča: trpeti, četudi nedolžen, je smiselno, posmrtno življenje je in vanj je treba priti pripravljen, saj se na zemlji živi le enkrat, večnost pa je itak večna.

Robert Jakomin

Milan Zver (ur.) Pučnikova znanstvena in politična misel – zbornik referatov in razprav

Ljubljana: Nova obzorja, 2004.

Demokratizacija in osamosvojitve Slovenije sta nedvomno dogodka, ki sta zelo zaznamovala zgodovino Slovenk in Slovencev. Ime dr. Jožeta Pučnika je močno povezano z obema edinstvenima dogodkoma slovenske zgodovine, saj je dr. Pučnik s svojim prizadevanjem, delom in prepričanjem odločilno pripomogel, da je Slovenija leta 1990 s prvimi svobodnimi volitvami formalno stopila na pot demokracije, leto dni kasneje pa še na pot samostojnosti. Po njegovi zgodovinski vlogi v slovenski politiki bi ga lahko primerjali celo z Janezom Evangelistom Krekom, pod katerim smo Slovenci doživeli prehod iz monarhične družbene ureditve v začetke slovenskega parlamentarizma.

Dr. Jože Pučnik se je rodil leta 1932 na Črešnjevcu pri Slovenski Bistrici. Po končani osnovni šoli se je vpisal na mariborsko gimnazijo, kjer se je zaradi svojih kritičnih prispevkov v šolskem glasilu prvič zameril komunističnim krogom, zaradi česar mu ni bilo dovoljeno opravljati mature - le-to je opravil šele po končanem vojaškem roku. Po matu-

ri je študiral v Ljubljani primerjalno književnost ter filozofijo. Leta 1958 je diplomiral, še istega leta je bil zaradi kritičnih člankov v Reviji 57 obsojen na devet let strogega zapora. Po petih odsluženih letih je bil izpuščen na prostost, vendar je bil zaradi članka *O dilemah našega kmetijskeva* leta 1964 spet obsojen, zato je moral še dve leti za rešetke. Po izpustu iz zapora mu Filozofska fakulteta ni hotela izdati diplome, prav tako tudi ni mogel najti službe, zato se je umaknil v Nemčijo, kjer je najprej delal kot delavec ob talilni peči, ker pa ni imel priznane diplome, je na univerzi v Hamburgu ponovno študiral in leta 1971 zaključil študij z doktoratom iz družbenih ved. Zaposlil se je na univerzi v Lüneburgu, kjer je predaval vse do upokojitve leta 1989, vmes pa je začel sodelovati z Novo revijo, saj je v 57. številki Nove revije jasno poudaril potrebo Slovenije po osamosvojitvi. Leta 1988 je izšla njegova knjiga *Kultura, družba in tehnologija*. Po upokojitvi se je dokončno vrnil v Slovenijo in se pridružil Socialdemokratski stranki Slovenije (SDSS) in kmalu postal njen predsednik, kasneje pa še voditelj koalicije Demos. Leta 1990 je kandidiral za predsednika predsedstva Slovenije, vendar je v finalu izgubil dvoboj z dotedanjim komunističnim voditeljem Milanom Kučanom. Leta 1992 je za krajši

čas postal podpredsednik vlade, po neuspehu SDSS na volitvah istega leta pa je postal poslanec, mesto predsednika SDSS (kasneje SDS) pa je prepustil Janezu Janši. V mandatnem obdobju 1992-1996 je vodil preiskovalno komisijo, ki se je ukvarjala s povojnimi poboji, žal pa je delo komisije ostalo nedokončano. Po letu 1996 se je umaknil iz aktivnega političnega življenja, še vedno je sodeloval v uredništvu Nove revije, politično pa se je angažiral le preko civilne družbe. Leta 2002 je podprl kandidaturo Barbare Brezigar na predsedniških volitvah, že kmalu po tistem (januarja 2003) pa je umrl.

Društvo Ivan Cankar je letos spomladi, po prvi obletnici Pučnikove smrti, pripravilo simpozij o Pučnikovem življenju in delu, rezultat simpozija pa je pričujoči zbornik, ki se ne omejuje le na Pučnikovo znanstveno in politično misel, pač pa tudi življenje in delo. Zbornik je razdeljen v štiri sklope. V prvem sklopu so objavljeni referati s simpozija, ki so jih pripravili sociolog dr. Frane Adam, publicist Viktor Blažič, pravnica Barbara Brezigar, nekdanji ustavni sodnik dr. Tone Jerovšek, literarni zgodovinar akademik dr. Janko Kos, zgodovinar dr. Janko Prunk, politik in diplomat dr. Dimitrij Rupel, nekdanji ustavni sodnik dr. Lovro Šturm, filozof dr. Ivan Urbančič, gospodarstve-

nik in nekdanji minister dr. Jože Zagožen ter politolog dr. Milan Zver, ki je zbornik tudi uredil. V drugem sklopu je objavljena razprava s simpozija, v kateri so sodelovali prej omenjeni pisci referatov in še nekateri sodelujoči, dodani pa so tudi spomini in pričevanja nekaterih Pučnikovih najbližjih sorodnikov in prijateljev. Tretji sklop predstavljajo članki o Jožetu Pučniku, ki so bili objavljeni že v drugih publikacijah; na primer članek Draga Jančarja *Stvar Jožeta Pučnika*, ki je bil objavljen že leta 1990, poleg tega pa še trije prispevki (avtorji so Janez Janša, dr. Ivan Štuhec in mag. Rudi Šeligo), ki so nastali neposredno po Pučnikovi smrti januarja 2003. Na koncu zbornika pa je dodan še razgovor Staneta Kavčiča, predsednika ideološke komisije centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, s člani uredništva revije *Perspektive* januarja 1964. Omenjeni razgovor, ki je bil kasneje objavljen v reviji *Perspektive* (v številki 36-37, ki je v knjižnicah zelo težko dostopna), dobro orisuje ideološki in politični kontekst tedanjega časa, pa tudi pozornost, ki jo je komunistična oblast namenjala Pučniku ter njegovemu publicističnemu delu.

Skratka, zbornik o dr. Jožetu Pučniku osvetljuje Pučnikovo osebnost z več zornih kotov. Je nekakšen opis razvoja Pučnikove misli v času in

prostoru. Zgodnji Pučnikovi članki se namreč nahajajo še v marksističnem miselnem krogu, čeprav je Pučnikov marksizem, kot ugotavlja dr. Janko Kos, dejansko že protimarksizem, na Marxovo mesto pa stopi Kantova etika, ki je Pučnika močno zaznamovala v njegovi moralni drži, še zlasti resnicoljubnost, ki za Pučnika ni bila le nek kantovski konstrukt, pač pa tudi način življenja. Pučnik je tudi jasno razlikoval pojma legalnost in legitimnost, ki so ju predstavniki komunističnega režima ter njihovi nasledniki pogosto enačili. V svoji družbeni misli pa se je Pučnik kasneje, ko je emigriral v Nemčijo, naslonil na sociologa Jürgena Habermasa in Niklasa Luhmanna. Razlike, ki so nastale v Pučnikovem dojetju politične stvarnosti v zgodnejšem in zrelejšem obdobju, pa so razvidne tudi iz primerjave dveh člankov, in sicer *Civilna družba z vidika tehnologije reguliranja in njeno uveljavljanje v Sloveniji* (objavljeno v knjigi *Kultura, družba in tehnologija* (1988)) ter *Kulturna prenova Slovenije*, ki je bil objavljen leta 1999 v zborniku *Sproščena Slovenija*. Dr. Frane Adam v tej primerjavi ugotavlja, da je prvi članek bolj vizionarski in napoveduje rekonstrukcijo ter modernizacijo slovenske družbe na podlagi civilne pluralne tehnologije, medtem ko je drugi članek precej manj op-

timističen in opozarja na vrednostno krizo ter strukturne anomalije, rešitev pa išče v kulturni prenovi, ki jo je v osemdesetih letih še zavračal, na podlagi novih izkušenj v devetdesetih let pa je spremenil mnenje. Tudi sicer je za Pučnika značilno, da je bil pred svojim aktivnim političnim delovanjem predvsem optimist in vizionar, po letu 1990 pa je mogoče opaziti njegov premik k realizmu, saj je kot politik in državnik doživel velika razočaranja, podobno kot je doživel šok ob aretaciji leta 1958, po tistem, ko je mislil, da lahko spreminja družbeno stvarnost skozi obstoječe družbene institucije, npr. preko Zveze komunistov Slovenije. Razočaranje je tudi pripomoglo k temu, da je dr. Pučnik začel poudarjati tako vsebino kakor formo demokracije.

Odlika zbornika je tudi v tem, da je dokaj lahko berljiv in je zato primeren tudi za širši krog bralcev. Omenjeni zbornik pa je tudi nekakšna nadgradnja knjige *Izbrana dela Jožeta Pučnika*, ki je izšla lani pri založbi Mladinska knjiga, da seveda ne omenjam intervjuja, ki ga je leta 1990 z dr. Pučnikom opravil Janko Lorenci in je izšel v knjižni obliki. Vsekakor pa zbornik *Pučnikova znanstvena in politična misel* osvetljuje tako rekoč vse dimenzije Pučnikovega življenja in dela, pa tudi njegovo moral-

no držo, v kateri ni bilo mogoče zaslediti ne zagrenjenosti ne želje po poravnavanju računov, zaradi česar je dr. Pučnik tako rekoč edini največji slovenski politik, ki si zasluži naziv »državnik«.

Gašper Blažič